

РЕЦЕНЗИЈА

Јован Ђулибрк, *Историографија холокауста у Југославији*

Мера степена развијености неке историографије је и њена свест о сопственим донетима, саморефлексија која успева да одреди своје место у размерама опште историографије, како тематски, тако и методолошки. Масовно и организовано насиље у 20. веку, «веку екстремизма», које је кулминирало у годинама Другог светског рата у «индустрији смрти» свакако је једна од кључних тема савремене историографије. У том оквиру, тема холокауста је сигурно једна од најважнијих, с тим што њен значај далеко превазилази оквире историографије. Она је уједно својеврсни културолошки лакмус, тако да свака озбиљнија анализа историографије холокауста нужно мора да га третира као прворазредан друштвени феномен.

У свом раду под насловом *Историографија холокауста у Југославији* Јован Ђулибрк је теми холокауста и писања о холокаусту приступио управо на наведени начин. Полазећи од премисе да је проучавање историје холокауста у Југославији «осуђено да се бави перцепцијама Југославије и њене историје» (стр. 8), аутор је као свој главни задатак истакао давање одговора на два кључна питања: да ли су истраживачи холокауста свесни процеса развијања критеријума-модела истраживања холокауста и да ли постоји верзија ових критеријума за југословенски случај (стр. 8). У складу са постављеним захтевима је и структура рада; започиње *Уводом*, који је уједно и прва глава: *Критеријум, контекст и политика* (стр. 1-33). Разматрајући друштвени контекст истраживања холокауста деведесетих година у земљама наследницама Југославије, аутор је закључио да 'историографска' опсесија геноцидом и холокаустом на Балкану на крају 20. века није успела да произведе истраживање холокауста, него је произвела опсесију опсесијом (стр. 32).

Централни и највећи део рада је *Друга глава* под насловом *Пут историографије* (стр. 33-178). Сасвим оправдано, анализа историографије холокауста је усклађена не само са сопственом динамиком, него изнад свега са ширим друштвеним контекстом и историографским донетима. На тој основи је извршена и периодизација излагања на период између два рата, ратне године,

период од свршетка рата до 1948, затим период који се завршава Титовом смрћу, којем следи период окончан крајем југословенске државе. Последњи период је започео 1991, а окончан је 2007. годином.

Исцрпно, али и концизно, аутор је веома успешно анализовао историографију холокауста у Југославији, али и много више од тога. Иако је у центру ауторовог излагања историографија холокауста, ово је уједно и једна сажета историја југословенске историографије и њене друштвене улоге. Та историја се не завршава годином нестанка југословенске државе, јер аутор минуциозно анализује истраживање холокауста и у постјугословенским државама и друштвену улогу коју су она имала током крвавог разарања те државе. Анализом су обухваћени практично сви релевантни радови који су за тему имали холокауст у Југославији.

Привидно ван основног тока излагања су и необично важна опажања и указивања на неке важне историјске чињенице и догађаје. Усвајајући магистралне токове истраживања холокауста, аутор је савим оправдано истакао захтев који се поставља пред истраживаче холокауста у Југославији: није довољно да се он посматра само по окупационим областима јер се тиме губи увид у целину, при чему холокауст у Југославији увек мора да буде посматран у оквиру општег тока «коначног решења јеврејског питања».

У последњем одељку своје друге главе, под називом *Кипија зрелости* (стр. 138-178) аутор је изнео једну од својих кључних оцена: југословенска комунистичка школа историографије је трагично скончала у време када је требало да донесе плодове ослобођена од идеолошког баласта (стр. 160).

Рад се завршава *Закључком* (179-188) под карактеристичним насловом: *Ни шагринска кожа ни леопардово крзно* у којем су сумиране основне карактеристике историографије холокауста са југословенске територије. Аутор је закључио да истраживачи нису подлегли холокауст наравији и да се при томе никада нису удаљили од контекста Другог светског рата (стр. 181).

Раду су придодата три прилога, три есеја о књигама са темом холокауста, од којих се две односе на холокауст у Југославији, док се трећи односи на феномен холокауста из угла ревизиониста, односно његових негатора. Ови прилози одлично илуструју ауторов методолошки приступ и складно допуњују основни текст рада.

Приложена је обимна селективна библиографија о историографији холокауста у Југославији, али су ту и најважнији наслови из опште историје холокауста. Сувишно је и наглашавати од колике ће користи истраживачима бити ова библиографија, јер су њом обухваћена и дела која су написана не само на светским језицима, него и она написана на ивриту.

На крају рада су именски и географски регистар.

Радам Јована Ћулибрка историографија је добила једно темељно и савесно урађено дело које ће морати да консултује свако ко жели да се упозна не само са темом историографије холокауста у Југославији, него и са самом темом холокауста, јер је то уједно и вредан прилог општој историографији холокауста. Радови овакве врсте су ретки и у много развијенијим историографијама. Посебна вредност рада је у томе што је написан у складу са савременим методолошким захтевима и трендовима у историографији холокауста. Рад је написан је лепим и јасним стилем што ће допринети да буде читан не само у стручним круговима, него и у широј заинтересованој јавности.

На основу свих наведених квалитета, слободан сам да рад Јована Ћулибрка под насловом *Историографија холокауста у Југославији* препоручим за објављивање.

У Београду, 10. августа 2011.

Др Милан Кољанин
Научни сарадник,
Институт за савремену историју
Трг Николе Пашића 11, Београд